

Inkomens van één miljoen gulden en meer

DRS. J. G. ODINK*

Inleiding

Wie spreekt over inkomens van één miljoen gulden of meer hoort veelal reacties die duiden op verbazing. Bestaan die inkomens echt? Pen en Tinbergen stelden zeven jaar geleden in dit blad dat het om meer dan 1.000 personen gaat 1). Volgens de *Volkscrant* van 19 april 1983 verdienen minder dan tien topmanagers meer dan een miljoen gulden per jaar. Zijn de extreem hoge inkomens zonder weerga genivelleerd of is dit een geval van spraakverwarring op het gebied van de inkomensverdeling? In dit artikel ga ik nader op deze vraag in.

Bronnen

Op het gebied van de loon- en inkomensverdeling staan verscheidene bronnen ter beschikking die echter geen van alle zonder meer informatie verschaffen over de inkomensmiljonairs. De *Volkscrant* baseert haar uitspraak niet op een van deze bronnen, maar heeft een andere methode gevolgd. Nagegaan is welke grote bedrijven wellicht meer dan een miljoen gulden betalen aan leden van de raad van bestuur. Getracht is aan de weet te komen welke van die bestuursleden daadwerkelijk een dergelijk hoog inkomen verdienen. Nog afgezien van het probleem dat deze laatste informatie niet wordt verstrekt en er dus naar de werkelijkheid moet worden gegist, is er een aantal andere bezwaren. Ook bij middelgrote en zelfs bij kleine bedrijven zijn er directeuren en ook zelfs werknemers die zeer hoge inkomens kunnen verdienen op basis van loon naar prestatie (provisie, tantièmes). Daarbij komt dat als alleen wordt gekeken naar inkomsten uit arbeid voorbij wordt gegaan aan het feit dat hoge inkomsten uit arbeid vaak samengaan met hoge inkomsten uit vermogen. Ook de gehele categorie zelfstandigen valt buiten de waarneming.

Op basis van het *Halfjaarlijkse loononderzoek* publiceert het CBS frequentieverdelingen van weeklonen van werknemers (met inbegrip van ambtenaren). Het gaat hierbij om een zeer omvangrijke enquête, die betrekking heeft op ruim 400.000 personen werkzaam bij ruim 18.000 bedrijven en instellingen 2). Een bezwaar hiervan is echter dat directeuren buiten beschouwing worden gelaten. De informatie wat betreft de hoge lonen blijft beperkt tot het percentage werknemers dat bruto f. 2.000 en meer per week verdient, zonder dat bekend is hoeveel het gemiddelde loon van deze klasse bedraagt 3). Al met al is deze informatie onvoldoende om uitspraken over de extreem hoge lonen te kunnen doen 4).

Een geheel andere bron is het *Aanvullend voorzieningengebruik onderzoek* (AVO '79) van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), waarbij van 6.424 huishoudens thuiswonende leden van 6 jaar en ouder zijn ondervraagd naar het gebruik dat zij maken van overheidsvoorzieningen als ook naar bestanddelen van hun bruto inkomen 5). Wat betreft de inkomsten is de vraagstelling betrekkelijk eenvoudig gehouden vanwege de te verwachte hoge non-respons. Desondanks bedroeg de selectieve non-respons, die met name op de inkomensvraag betrekking had, ruim 22%. Gecombineerd met de algemene non-respons bedraagt de totale non-respons ca. 50%. Over de uitkomsten van het SCP betreffende zeer hoge inkomens kan ik betrekkelijk kort zijn. Bruto inkomens boven f. 300.000 komen in deze enquête over 1979 niet voor, ook niet als naar huishoudens wordt gekeken.

Meer aangrijpingspunten biedt *De personele inkomensverdeling* die het CBS eens per twee jaar publiceert. Deze statistieken zijn gebaseerd op een steekproef van 150.000 adressen, waarbij de inkomensgegevens verstrekt zijn door de administratie van de loon- en inkomstenbelasting. Uit dien hoofde is er dus geen non-respons. Wel wordt de belastingdienst zelf geconfronteerd met onduidelijkheid en ontwijking van belasting. In dat opzicht is er sprake van onderschatting van de hoogte van de werkelijke inkomens van een groot aantal inkomensstrekkers. Ik kom hier nog op terug.

Het CBS publiceert verdelingen van zes verschillende inkomensbegrippen, waarbij onder meer onderscheid wordt gemaakt naar sociaal-economische categorieën, naar leeftijd en naar geslacht en burgerlijke staat. Het *kerninkomen* is het voor de inkomensstrekker typerende inkomen. Voor de beroepsbevolking is dat typerende inkomen gelijk aan de inkomsten uit arbeid en de winst uit onderneming, voor de gepensioneerden aan de inkomsten uit pensioen e.d., voor personen zonder beroep aan de inkomsten uit vermogen, bijstandsuitkeringen e.d. Het voordeel van het werken met kerninkomens is de nauwe afbakening van het inkomensbegrip (tot een beperkt aantal bestanddelen) en de aansluiting bij de voornaamste economische activiteit van de inkomensverdiener. Het kerninkomen is daardoor min of meer vatbaar voor inkomenspolitieke maatregelen. Hoge inkomsten uit arbeid en hoge winst uit onderneming gaan dikwijls samen met hoge inkomsten uit vermogen. In dat opzicht bieden het *gevormde inkomen*, dat de som is van de inkomsten uit alle primaire bronnen en het *bruto totaalinkomen*, dat de som is van de inkomsten uit primaire bronnen vermeerderd met de ontvangen overdrachten, goede aangrijpingspunten. Na aftrek van betaalde overdrachten exclusief belastingen ontstaat het *totaalinkomen*, na aftrek van alle overdrachten het *besteedbare inkomen*. Dit laatste inkomensbegrip geeft weer wat de inkomensstrekker min of meer vrij te besteden heeft. Het totaalinkomen correspondeert tot op zekere hoogte met het fiscale begrip belastbaar inkomen, zij het dat het CBS tal van aftrekposten niet in mindering heeft gebracht 6). Dit is bij de andere inkomensbegrippen overigens evenmin het geval.

*) De auteur is verbonden aan de vakgroep micro-economie van de Universiteit van Amsterdam. Hij dankt prof. dr. J. Hartog, drs. E. van Imhoff, drs. J. P. de Kleijn, prof. dr. J. Pen en mevr. drs. H. A. Pott-Buter voor hun commentaar op een eerdere versie van dit artikel en de heer H. Wolf voor zijn assistentie bij de berekeningen.

1) J. Pen en J. Tinbergen, Hoeveel bedraagt de inkomensegalitatie sinds 1938?, *ESB*, jg. 61, 1976, blz. 880-884. Naar aanleiding van J. B. D. Derksen komen Pen en Tinbergen op dit aantal terug en spreken dan van „enkele honderden”. Zie *Naar een rechtvaardiger inkomensverdeling*, Amsterdam, 1977, blz. 12.

2) Zie CBS, *Sociale Maandstatistiek*, mei 1980.

3) Voor 1981, zie CBS, *Sociale Maandstatistiek*, oktober 1982.

4) Zelfs voor het bepalen van het percentage werknemers dat in 1980 meer dan 3 maal modaal verdient (f. 100.500 per jaar) is al extrapolatie nodig. Het gaat daarbij om ruim 1% van de werknemers. Zie J. G. Odink, De categoriale inkomensverdeling en de verdeling van de lonen in Nederland, *Maandschrift Economie*, 46, 1982, blz. 33.

5) SCP, *Profijt van de overheid in 1977*, 1981, blz. 17-19 en 327-328.

6) Niet in mindering zijn gebracht: investeringsaftrek, rente van schulden en kosten van geldleningen als persoonlijke verplichtingen, giften, buitengewone lasten, zelfstandigenaftrek, toevoegingen FOR, onverrekenende verliezen, maritale verliescompensatie. De kinderbijslag is door het CBS bij het inkomen opgeteld.

Schatting op basis van de Pareto-verdeling

Ook de personele inkomensverdeling verschaft geen directe informatie over de inkomensmiljonairs aangezien de hoogste inkomensklasse in de frequentietabellen die van f. 300.000 en meer is. Uitspraken over deze superinkomens kunnen in eerste aanleg slechts zijn gebaseerd op extrapolatie van de inkomensverdeling. Nu is het zo dat de verdeling van de hogere inkomens, zeg vanaf de mediaan, goed wordt beschreven door de verdelingsfunctie van Pareto 7):

$$\ln n = \ln A - \alpha \ln y \quad (1)$$

waarbij n het aantal inkomensstrekkers weergeeft met een inkomens groter dan y , α de zogenaamde constante van Pareto en A een andere constante.

Wanneer de Pareto-verdeling geldt is te bewijzen dat het gemiddelde inkomen van de inkomensstrekkers die meer dan y verdienen gelijk is aan:

$$\alpha / (\alpha - 1) y = \beta y \quad (2)$$

Regressie op inkomens vanaf de mediaan, ca. f. 30.000 bij de meeste verdelingen in 1979, geeft R-kwadraten te zien van 0,999 die zelfs nog hoger zijn op basis van ca. 16 inkomensklassen. De aanpassing lijkt dus vrijwel perfect. Doordat wordt gewerkt met cumulatieve gegevens is er geen sprake van onderling onafhankelijke waarnemingen, waardoor de R-kwadraten zijn overschat. Ondanks de zeer hoge R-kwadraten wijken de schattingen van het aantal inkomensstrekkers en van hun gemiddelde inkomen af van de feitelijke waarden. Dit blijkt vooral voor de hoogste inkomensklasse te gelden, waarbij geldt dat voor alle verdelingen het geschatte gemiddelde inkomen groter is dan het feitelijk gemiddelde. Daarom is de procedure omgedraaid en is β berekend op basis van het gemiddelde inkomen in de hoogste klasse, onder de vooronderstelling dat de inkomens binnen deze klasse Pareto zijn verdeeld, en α berekend uit β . Het geschatte aantal inkomensmiljonairs ligt daardoor steeds een stuk beneden het aantal dat wordt verkregen op basis van extrapolatie van vergelijking (1).

In tabel 1 staan de resultaten voor de kerninkomens 1979 vermeld. Het aantal inkomens van f. 300.000 en meer bedraagt 5110, dat is iets minder dan 1 promille van het totale aantal inkomensstrekkers. Het geschatte aantal inkomensmiljonairs bedraagt 63, hetgeen veel minder is dan de ruim 1.000 volgens Pen en Tinbergen, maar veel meer dan de 10 volgens de *Volkskrant*. De zelfstandigen, die slechts 7,0% van het totale aantal inkomensstrekkers vormen, hebben een

Tabel 1. Topinkomens uit verdeling van de kerninkomens in 1979

	Aantal inkomensstrekkers	Beroepsbevolking in % van het aantal inkomensstrekkers	Zelfstandigen in % van het aantal inkomensstrekkers
Totaal	5.625.613	66,8	7,0
≥ f. 100.000	87.349	97,1	46,0
≥ f. 300.000	5.110	98,6	79,1
≥ f. 1.000.000 a)	63	98	83

a) Schattingen door de auteur.

Bron: CBS, *De personele inkomensverdeling 1979*, nog niet gepubliceerde tabellen.

opvallend hoog aandeel in de hoge inkomensklassen, oplopend van 46,0% van het aantal inkomensstrekkers met een inkomen boven f. 100.000 tot 83% van degenen boven f. 1.000.000. Als zij buiten beschouwing blijven, bedraagt het aantal kerninkomens van meer dan één miljoen naar schatting niet meer dan 10.

Het bezwaar van werken met kerninkomens is dat voorbij wordt gegaan aan de cumulatie van verschillende inkomensbestanddelen zoals die vooral bij zeer hoge inkomens plaatsvindt. In tabel 2 zijn voor de vier andere bovenvermelde inkomensbegrippen de uitkomsten van de berekeningen vermeld. Steeds is afzonderlijk vermeld het aandeel van echtparen. Het is namelijk zo dat het CBS in navolging van het belastingregime dat vóór 1973 van toepassing is geweest nog steeds de inkomsten van de gehuwde vrouw bij die van haar echtgenoot optelt. Voor het gevormde, het bruto totaal- en het totaalinkomen blijkt het aantal superinkomens tussen de 130 en 140 in te liggen. Het aandeel van echtparen bedraagt circa 80%, veel meer dan gemiddeld (58%) maar een stuk minder dan bij inkomens van f. 100.000 en meer (ca. 90%). Het aantal personen dat een besteedbaar inkomen van meer dan f. 1.000.000 verdient, bedraagt afgerond 1. Al met al liggen deze aantallen beduidend lager dan bij Pen en Tinbergen. In 1973 waren er 456 en in 1975 463 totaalinkomens van meer dan f. 500.000, hetgeen overeenkomt met naar schatting 90 inkomensmiljonairs in 1973 en 106 in 1975. Het aantal inkomensmiljonairs is dus van 1973 op 1979 toegenomen.

Pen en Tinbergen hebben zich gebaseerd op gegevens over 1972 waarbij de zogenaamde eenmalige inkomsten zijn meegerekend. Het gaat daarbij om eindafrekeningswinsten, gou-

7) Zie CBS (A. I. V. Massizzo), *De personele inkomensverdeling 1952-1967*, 's-Gravenhage, 1975, blz. 152 e.v.

Tabel 2. Topinkomens uit verscheidene inkomensverdelingen in 1979

	Gevormd inkomen		Bruto totaalinkomen		Totaalinkomen		Besteedbaar inkomen	
	aantal	echtparen in %	aantal	echtparen	aantal	echtparen	aantal	echtparen
totaal	5.655.999	58,0	5.655.999	58,0	5.655.999	58,0	5.655.999	58,0
≥ f. 100.000	105.073	92,0	134.361	91,5	106.204	91,4	25.975	93,8
≥ f. 300.000	6.317	88,0	7.132	88,4	5.764	89,3	497	79,3
≥ f. 1.000.000	130 a)	80	139	79	136	76	1	-

a) Schattingen door de auteur.

Bron: CBS, *De personele inkomensverdeling 1979*, nog niet gepubliceerde tabellen.

den handdrukken, opbrengsten uit koopsompolissen e.d. 8).

Van netto naar bruto

In de vorige paragraaf was sprake van extrapolatie over een zeer groot inkomensinterval. De vraag is nu of het aantal inkomensmiljonairs ook langs andere weg kan worden bepaald. Dat is tot op zekere hoogte mogelijk, en wel aan de hand van de verdeling van de besteedbare inkomens, als het zogenaamde bruto-nettotraject bekend is. Voor een niet-bejaarde, niet-arbeidsongeschikte gehuwde man zonder kinderen, zonder vermogen correspondeert een besteedbaar inkomen in 1979 van f. 300.000 met een totaalinkomen (dat in dat geval gelijk is aan het belastbaar inkomen) van f. 957.000, als er geen sprake is van aftrekposten en zijn vrouw geen eigen inkomsten uit arbeid heeft. Het gaat hierbij om een fictieve inkomensstrekkende die, bij een dergelijk hoog inkomen, in de praktijk niet voorkomt. Een totaalinkomen van één miljoen gulden correspondeert dan met een besteedbaar inkomen van f. 312.000. Echter, als gevolg van tal van aftrekposten, kinderbijslag en de inkomsten uit arbeid van de gehuwde vrouw wijkt het bruto-nettotraject voor de hoogste inkomensklasse zeer aanzienlijk af van dat van bovenstaande inkomensmiljonair, die wordt geconfronteerd met een gemiddelde belastingdruk over zijn totaalinkomen van 68,8%. Het gemiddelde besteedbare inkomen in de hoogste klasse bedraagt f. 373.000 bij een gemiddeld totaalinkomen van f. 791.000, hetgeen een gemiddelde druk van 52,8% impliceert. Op basis van de besteedbare inkomens is berekening van het corresponderende aantal bruto inkomens van één miljoen en meer niet goed mogelijk.

Wel kan worden bepaald voor hoeveel echtparen en niet-gehuwden de bestedingsmogelijkheden groter zijn dan die van bovenstaande inkomensmiljonair. Naar schatting gaat het om 407 besteedbare inkomens, waarvan slechts een deel een bruto inkomen van meer dan één miljoen gulden heeft. Het aldus berekende aantal superinkomens is dus aanzienlijk groter dan de 130 à 140 uit de vorige paragraaf. Bedacht moet worden dat het CBS bij het berekenen van het besteedbare inkomen betrekkelijk ver gaat waar het de diverse fiscale aftrekposten betreft. Wanneer bij een marginaal belastingtarief van 70% de „aftrekposten” f. 100.000 bedragen, komt slechts f. 30.000 voor rekening van de belastingplichtige en f. 70.000 voor rekening van de fiscus. Het CBS rekent het gehele bedrag van f. 100.000 tot het inkomen en dus ook tot het besteedbare inkomen, waardoor een overschatting van het besteedbare inkomen plaatsvindt voor zover de aftrekposten geheel of ten dele achterwege zouden zijn gebleven als ze niet aftrekbaar waren geweest 9).

Belastingontwijking en belastingontduiking

Tot slot nog enkele opmerkingen over de invloed van belastingontwijking en belastingontduiking op de resultaten. Belastingontwijking vindt vooral plaats door de creatie van aftrekposten die het belastbare inkomen verminderen. Voor de hoogste inkomensklasse vormen de renten van schulden en de kosten van geldleningen als persoonlijke verplichting veruit de belangrijkste post. Zoals wij zagen brengt het CBS deze aftrekposten niet in mindering bij de berekening van het besteedbare inkomen en evenmin bij de berekening van an-

dere inkomensbegrippen. Uit dien hoofde is er dus geen sprake van alle vormen van belastingontwijking zijn ondervangen, maar wel van een belangrijk deel.

Over belastingfraude is een zeer uitvoerig rapport geschreven door Van Bijsterveld 10). Na uitvoerig boekenonderzoek door de belastingdienst in 1975 bleek door 66% van de aantal bruto inkomens van één miljoen en meer niet goed 39.013 onderzochte zelfstandigen te zijn gefraudeerd, waarvan een derde beneden f. 2.000 per jaar. Voor ons onderzoek is vooral de zeer hoge fraude van belang. In de inkomensklasse van f. 500.000 en meer bedroeg volgens Van Bijsterveld de fraude in 4 gevallen (9% van de inkomensklasse) meer dan f. 100.000. Slechts in een beperkt aantal gevallen zal dit tot gevolg hebben gehad dat het waargenomen inkomen ten onrechte beneden de één miljoen gulden is komen te liggen. Ook van de ca. 50 trekkers van een inkomen van f. 900.000 tot f. 1.000.000 zal een deel wegens fraude ten onrechte niet als inkomensmiljonair zijn aangemerkt. Hoe ernstig de fraude ook moge zijn en hoe groot de bedragen waar het om gaat, het is niet zo dat de uitkomsten van bovenstaande analyse daarmee op losse schroeven komen te staan. Vermoedelijk is als gevolg van fraude het aantal inkomensmiljonairs zo'n 25% onderschat.

Conclusie

Het aantal personen dat in 1979 meer dan een miljoen gulden, verdient uit de belangrijkste inkomstenbron bedraagt ruim 60, waarvan meer dan 80% zelfstandigen. Wanneer naar alle inkomstenbronnen wordt gekeken bedraagt het aantal inkomensmiljonairs ruim 130 waarvan bijna 80% echtparen. Alles is berekend op basis van de gemiddeldenwet van Pareto. Extrapolatie van de Pareto-verdeling leidt tot grotere aantallen.

Het aantal besteedbare inkomens van een miljoen gulden en meer is zeker gering. Echter ruim 400 echtparen en niet-gehuwden hebben, volgens de CBS-definitie, een besteedbaar inkomen dat hoger is dan dat van de alleenverdienende, gehuwde inkomensmiljonair zonder kinderen, die geen fiscale aftrekposten heeft.

J. G. Odink

8) Als de eenmalige inkomsten worden meegerekend bedraagt het aantal inkomens boven f. 500.000 in 1975 905. Het aantal inkomensmiljonairs is ook in dat geval veel geringer dan 1.000. Voor 1979 zijn gegevens over eenmalige inkomsten nog niet beschikbaar.

9) De belastingplichtige geeft daarmee te kennen dat hij de aftrekpost, die hem zelf slechts f. 30.000 kost, minder waardeert dan f. 100.000. Een analoog probleem van overschatting doet zich voor bij de waardering van de zogenaamde tertiaire inkomensbestanddelen door het Sociaal en Cultureel Planbureau. Zie: J. Hartog, *De individuele waardering van overheidsuitgaven*, SCP juni 1980.

10) W. J. van Bijsterveld, *Belastingfraude, aangepaste versie van het verslag van een onderzoek naar de aard en de omvang van de belastingfraude*, april 1980. Zie onder meer blz. 84 en 90.